

BIOLOGIJA

Organizacijski nivoji živega: Atom – molekule - makromolekule – organel – celica – tkivo – organ – organski sistem – organizem – populacija – biocenoza

CELICA

Je ena izmed osnovnih gradbenih in funkcionalnih enot živega sveta.

Ločimo: prokariotsko in evkariotsko celico.

Prokariotska: večinoma drobne celice, vsi so mikrobi
DNK je v nukleoidu, ni omejen z membrano
tkiv ni
mnogi so anaerobni (kisik jih celo ubija)
ni mitohondrijev
imajo preprost bakterijski biček
imajo manjše ribosome

Evkariotska: večinoma večje celice, nekateri so mikrobi, večina so večcelični organizmi
jedro omejuje jedrna membrana, znotraj so kromosomi iz DNK, RNK, proteinov
dobro razvita tkiva
večina aerobni
imajo mitohondrije (so sedež aerobne faze celičnega dihanja)
biček ima zgradbo tipa »9+2«
imajo večje ribosome (pomembni pri sintezi beljakovin)
+ Endoplazmatski retikulum (pomemben pri sintezi beljakovin ter shranjevanju in transportu snovi v celici)
+ Golgijev aparat (tvori lizosome)

KEMIJSKA ZGRADBA CELICE

- Makroelementi (C,H,O,N,P,S,K,Ca,Mg,Na,Cl,Fe)
- Mikroelementi (Mn,Zn,Cu,J,Si,F,B)
- Anorganske snovi (voda, anorganske soli, baze, kisline)
- Organske snovi (organske kisline, ogljikovi hidrati, lipidi, beljakovine in nukleinske kisline)
  - ORGANSKE SNOVI
    - pomemben vir energija
    - spojine iz C,H,O
    - monosaharidi, disaharidi, polisaharidi
    - *škrob (rastlinske celice)

*glikogen (v celicah jeter in mišicah človeka/živali

*Nastajata: s povezovanjem glukoznih molekul v dolge, razrasle verige.

- LIPIDI = vse maščobne snovi v najširšem smislu
  - netopni v vodi, topni v organskih topilih (eter, benzen)
  - masti, olja, trigliceridi (rezervne snovi organizma)

- BELJAKOVINE = proteini
  - Ločimo: strukturne beljakovine (gradijo celične strukture)
  - encime (sodelujejo pri regulaciji št. procesov presnove v celici)
  - rezervne snovi
  - vsebujejo : C,H,O ,N,S
  - velika proteinska molekula je zgrajena iz velikega števila majhnih molekul=aminokislin (poznamo jih okoli 20)
  - sestavljene iz COOH + NH₂ (istočasno je kislina in baza)

Dve aminokislini se povezujeta z *PEPTIDNO VEZJO*

- NUKLEINSKE KISLINE
  - makromolekule nukleinskih kislin so sestavljene iz nukleotidov. Nukleotid= ostanek fosforne kisline, sladkor, riboza in organska baza.
  - Nukleotida v celici : DNK (v jedru) in RNK (v jedru in citoplazmi)

METABOLIZEM (PRESNOVA)

Poteka v dveh smereh:

1. PROCES IZGRADNJE (anabolizem, asimilacija): iz preprostejših molekul nastajajo bolj komplicirane in specifične molekule. Primer: fotosinteza.
2. PROCES RAZGRADNJE(katabolizem, disimilacija): razgrajevanje molekul na preprostejše in izrabljanje energije, ki se pri tem sprošča. Primer: dihanje, vrenje.